

**pierre-joseph
proudhon**

**devrimde ve hıristiyanlıkta adalet
pratik felsefe hakkında yeni ilkeler
aşk ve evlilik (1)**

**üçüncü cilt
ikinci kitap**

fransızca orijinalinden çeviren
buket şahin

dih
dijital yayıncılık

hayalci hücre: #64 άνθρωπος kitaplığı #3 | pierre-joseph proudhon | devrimde
ve hristiyanlıkta adalet pratik felsefe hakkında yeni ilkeler aşk ve evlilik (1)
üçüncü cilt ikinci kitap | fransızca orijinalinden çeviren: buket şahin ©2024
hayalci hücre | bu kitabın türkçe yayın hakları buket şahin ve hayalci hücre
yayın'a aittir. | yayına hazırlayan ve editör: alışan şahin | kapak tasarımı-dizgi:
nail düNDAR | baskı-cilt: repar tasarım matbaa, yenibosna merkez mh. cemal
ulusoy cd. no: 43 bahçelievler/istanbul (sertifika no: 40675) | 1. baskı 2024 /
istanbul | isbn no:123-456-7890-12-3 | sertifika no: 73832 | hayalci hücre yayın
lema yayıncılık basım dağıtım kırtasiye ticaret limited şirketi sinanoba
mahallesi aktay caddesi A3-27 blok no: 6a iç kapı no: 6 büyükçekmece /
istanbul | <https://hayalcihucre.com>

buket şahin

1971 İstanbul doğumludur. Öğrenimini Ankara’da tamamlamış olup, 1993 yılında Hacettepe Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun olmuştur ve aynı yıl Aydın Adnan Menderes Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Ayrıca 2020 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümünden mezun olmuştur. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyoloji bölümünde Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Eğitimini sürdürmektedir. İlk çeviri kitabı Nisan 2017’de yayınlanmış olan Pierre-Joseph Proudhon’un Aşk ve Evlilik (Öteki Yayınevi) adlı kitabıdır.

*Besançon Kardinal Başpiskoposu olan Saygıdeğer
Monsenyör MATHIEU'ya
ithaf edilmiştir.*

*Rahmet ve Gerçek birbirleriyle tanıştılar;
Adalet ve Barış birbirlerini öptüler.
İlahi, LXXXIV, 11*

PARİS
GARNIER KARDEŞLERİN KİTABEVİ
6, RUE DES SAINTS- PÈRES ET PALAİS-ROYAL, 215

1858

Editörden Kitaba Dair

9

Çevirmenden Kısa Bir Not

11

Besañon Kardinal Başpiskoposu Olan
Saygıdeğer Monsenyör MATHIEU'ya,

17

BİRİNCİ BÖLÜM

Karmaşık Evlilik Problemi: Hazırlık Analizi

27

İKİNCİ BÖLÜM

Evlilikle İlgili Yüce Adalet'in
İlk Bildirimleri ve Gösterimleri

43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İdealizm Yüzünden Aşkın ve Evliliğin
Çürüyüp Bozulması / Cinsiyetlerin
Anlaşılmaz Karışık Hali

83

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Evlilik Hakkında Hristiyanlığın
ve Kilisenin Öğretisi

127

BEşİNCİ BÖLÜM

Hristiyanların Yapısında Evliliğin ve Aşkın
Ahlaki Olarak Bozulup Kokuřması

189

Editörden Kitaba Dair

Proudhon'un bu eseri 1858'de "*Garnier Kardeşler Kitabevi*"nce yayınlanan "*Devrimde ve Hristiyanlıkta Adalet Hakkında – Pratik Felsefe Hakkında Yeni İkeler*" eserlerinin üçüncü cildidir. Bu cilt içerisinde ise dört adet kitap yer almaktadır. Kitap Kardinal-Basençon Başpiskoposu Bay MATHIEU'ya hitaben başlar ve tüm hitapları ona yöneliktir. Metnin başından sonuna kadar Kilisenin ahlak olarak çökmüşlüğüne eleştiri konusu yapmaktadır. O, kendisini de bir devlet olarak ifade etmekten imtina etmememiz gereken kilisenin ahlaki bozulma ve yıkımın odağı olduğunu ifade etmektedir fakat modern dönemin yaygın fikri özelliklerinden biri olan, bir özden kökünü alan Yüce Adalet fikri ile Hristiyanlığın içinde yol almaktan da geri kalmaz.

İlk kitapta ilerleme ve ilerlemecilik fikri ele alınarak bu teoriyi eleştiriye tabi tutmakta ve bölümler halinde beklenacağı gibi kiliseyi ele almaktadır. Diğer taraftan Roma İmparatorlarından bazılarını ele alması ve değerlendirmeye tabi tutması bu kitabı daha ilginç kılmaktadır. Bir başka bölümde ise Edebiyatı ulusların ilerleme, bozulma ve çöküşüyle ilişkisi açısından ele alır. İkinci ve üçüncü kitaplarda evlilik ve aşk kavramlarının ilişkisi ve farklılıklarına dair hem Hristiyanlığı hem de gelenekleri eleştirmekle kalmaz, dönemin ünlü düşünür ve edebiyatçılarının –Jean Jacques Rousseau, Béranger, De Lamartine, Roland, De Stael, Necker De Saussure ve George Sand– eserlerini de ele alarak eleştirisinin konusu yapar.

Dördüncü kitap ise *Ahlaki Yaptırım* başlığını taşıyor. Felsefe, vicdan, cezalandırma, rehabilitasyon, ceza hukuku eleştirisi bağlamında ahlak ve din ilişkisi; devrim-

ci hukuki dayanışma ahlak ilişkisi gibi problemleri ele alıyor.

Zamanında kendini ilk defa anarşist tanımıyla ifade eden, dönemin anarşistleri ve düşünürlerince misogynist (Kadın düşmanı), antisemitist ve hatta kimilerince sosyal-faşist olmakla itham edilen aile babası Proudhon'un bu kitabındaki eleştirileri hem edebiyat alanında hem de her halükarda günümüz feminist yazınında da - olumlu ya da olumsuz yanlarıyla - ele alınıp değerlendirilmesi gereken değerdedir.

Kitabın çevirisini yapan Buket Şahin ise Türkçe okuyucunun daha iyi anlaması anlamında kitapta hiçbir dipnot olmamasına rağmen dipnotlarla kavram, kişi, olay ve çeşitli isimleri meşakkatli bir çalışma ile kitaba dipnot olarak eklemiş ve Türkçeye kazandırmıştır. Bu minvalde kendisi bir büyük bir teşekkür hak ediyor.

Bahsi geçen bu eserin üçüncü cildi dört ayrı kitap halinde orijinal başlıklarıyla yayınlanmış olacak.

İyi okumalar.

~

Çevirmenden Kısa Bir Not

Çeviri yaparken yazarın bahsettiği yazarları ve eserlerini, ayrıca eserlerinde geçen kahramanların hayatlarını incelemem gerekti. Bir hikâyenin içine girip dilimize aktarma mücadelesi verirken onunla birlikte sadece bir kitabı değil, kitapta yaşayan ya da efsane yaşamların da hayatlarını aktarmak için sadece Proudhon'un bu kitabıyla sınırlı kalmadım. Zaten o da bunu istiyordu zannediyorum, bunu hissediyordunuz. Sanki kitabının bir yanında sizinle konuşuyor, benim yazdıklarımla yetinmeyin diyordu. Öyle zekice yazılmış ki, bu kitapta anlatılanlar sizi başka kitapları ve orda anlatılan kişi ve hikâyelerle bağlantılı başka hikâye ve kişileri okuyup anlamaya yönlendiriyor. Bu kitap iç içe geçmiş kitap ve hikâyelerden oluşuyor, kimi yerlerde yetersiz kaldığımı hissettiğim oldu. Çünkü ben yalnızca çeviri yapmadım, onun hikâyelerini hissettirmek için yol gösterdim. Öyle kelimeler kullanıyordu ki, bu kelimeler Fransızcada yok, eski Latince de ya da başka bir dilde de yok, delirdim. Sadece anlatısını güçlendirmek için yalınlığı ve dilinin kurlsız temizliği ile Fransızcaya kattığı kelimeler ve bana öğretmiş olduklarına şükran duyuyorum diyebilirim... kibar dille. Anlatısı ve öğrettiklerinde, bazen kızdıran bazen coşturan, binlerce bilgi sistemi, yani güneş sistemi var. Bir kapsama sokarsak bunu, onlardan birinden fıskırılmış aydınlık bir bilgiden süzülüp damlayan bir akıl ve duyunun ışığıdır bu. Yazarın kurmuş olduğu, anlatmak istediğini ifade ederken yaptığı olumsuzlukların, onun kendi anlatmak istediğini engellediği durumlarda anlatmak istediğini ifade etmesi için ona destek olduğumu hissettiğim zamanlar oldu, bazı kelimeler onun anlatmak istediğine mani olmuştu sanki; çünkü daha çok şey anlatmak istediğini seziyordunuz, ne kadar korkusuz bir anarşist ve acımasız bir

eleştirmen olduğunu düşünseniz de, hani dersiniz ya kelimeler kifayetsiz kalıyor diye, zaten kendisi de destek istediğini de metinde hissettiriyor ve bunu istiyordu.

Ayrıca bazı yerlerde kendimi kaptırıp, örneğin zamanımızda kullandığımız “domino etkisi yapar” şeklinde ve buna benzer deyimler kullanmayı düşündüğüm ama o dönemde kullanılmadığını düşündüğüm zamanımıza özgü deyimler kullanmak aklımdan geçti, ama kalemimden geçmedi, bu beni biraz eğlendirdi diyebilirim, kendime güldüm.

O zamanlar kullanılıp şimdi kullanılmayan kelimelere dair, ‘demek ki belki de dilin küçülmesi bu’ diye düşündüğüm oldu. O zaman öyleyse dil de çıkarıcıdır, insana benzer, bazı kelimeler kullanılmadığı takdirde çekip gidiyor. Evrende iletişim aracılığı ile başka kelime gelmezse onun dilin mantığı küçülüyor, dolayısı ile evrensel mantık, iletişim küçülüyor. Ben de burada evrensel bir iletişim merkezi kurulmalı düşüncesi içinde kendimi buldum.

Çok ilginç bir şey de bazı isimlerin tarihte de bulunmanın imkânsızlığı oldu. İsimlerin sadece baş harflerini vermiş, isimleri kendine saklamış, bilinmelerini istememiş, ama bunları tabi ki başpiskoposun bildiğini biliyor; nedenine gelince o da anlaşılıyor. Bu kişiler din adamları ve din kadınları, uygunsuz ve ensest ilişkileri yani “iffetsizlikleri”nden bahsedildiği yerlerde bunlar.

Hani bir de şu antikiteden gelen efsane isimler; tarihten silinmiş gibilerdi ve onları bulmak da zor oldu öyle samanlıkta iğne aramak gibiydi.

Bahsi geçen bu isimler ve bazı kavramların açıklamalarını dipnot olarak ben koydum. Okuyucu kitabı okurken özellikle buna dikkat ederse memnun olurum.

Kitabın orijinalinde bu dipnotların hiç biri olmadığından çevirmenin notu ibaresini koymaya gerek duymayıp sadece burada açıklama yapmakla yetiniyorum.

Bu evrensel yazın duygusunun, hissiyatının perdesini aralarken her kitap bir meşale olsun geleceğimizi ve dünyamızı aydınlatsın diyorum.

Sevgi ve saygılarımla...

~

**Besañon Kardinal Başpiskoposu Olan
Saygıdeğer Monsenyör MATHIEU'ya,**

I

ÇOK SAYGIDEĞER PİSKOPOS,

Cinsel eğilimler bakımından kendini tutma sözü, bazı çevre ve düzenlerde ahitte bulunmuş kişilere çok pahalıya mal olduğu konusu ile ilgili bir mesele üzerindeyim, bu benim oldukça dikkatimi çekiyor. Din çevresinden olan birçok kadın ve erkek okurum adına da endişeliyim bu yüzden. Her türlü görünümünü, her türlü şeklini ele alarak size aşktan bahsedeceğim; evlilik ve eşlerle ilgili toplumlardan, aile oluşumlarından, birlikteliklerinden, en içten, en sıkı fıkı olanın içindekiler hakkında, acayip açıklamalar, tuhaf ifşalar yapmak zorunda kalacağım.

Peygamberin dilini, sözlerini arındırıp temizleyen Serafin (Tanrı'nın hükümdarlığında, İncil'de geçen, üç çift kanadı olan ilahi kanatlı yaratık), tenezzül etse de benimkilere de dokunsa keşke. Çünkü bu erotik, bu sevisel konu içinde, dile getireceğim konularla ilgili olarak dil dökme konusunda beni hazırlayıp alıştırmış olurdu, böylece, duyuları coşturup şiddetini artırarak ruhları baştan çıkarıp günaha iten hiçbir şey ağzımdan kaçmamış olurdu. Ayrıca, sözlerim, bir anatomistin neşteri, bir doktorun dikkati ile karşılaştırılacak olursa onlar gibi temiz ve iffetli olurdu.

I

Benim açımdan başlayabiliriz.

Benim biyografi yazarımın hayatımın üzerine atma-ya çalıştığı pislik bir yana, bana ait olanlara borçlu olduğum göstermem gereken saygı nedeniyle, tabiatın kendi sitemini, halkın, kesin olarak açıklamamı isteme-

leri konusunda hakları var: Buradaki her şey kişiliğimin bu rolünün ve müdahalesinin doğruluğunu ispatlayacak.

Sadece fakirliğin ve sefilliğin her tür mizacına sahip olan pisboğaz biri gibi beni tanıtmaya amacına göre tasavvur edilmiş, komik bir lahana çorbası ve patates hikâyesinden sonra, Bay Mirecourt şu deyim ve ifadelerle şehvete ve nefsimi düşkünlüğüm ile ilgili yazısına devam ediyor.

“Bu dikkate almaya değer kanaatkârlık ve sadelikle, dünyadan el etek çekmişliğe özgü bir şekilde cinsel yönden kendini tutma karakterini kazanmış ya da ÖYLE GÖRÜNÜYOR. Ne ricalar, istekler, ne de saçma sapan sözler ve alaylar, sefihlik ve ahlaksızlık yönünden alaycıların üzerine yürümesi konusunda onu ikna etmiyor. Bu acayip adam, namus ve iffetlilik hakkında, Hristiyanlığın Aziz bir Pederi’nin kaleminden düşmüş gibi zannedilen satırlar yazmıştır.”(*Alıntılar devam ediyor.*)

“Erdemin oldukça saf ve temiz olduğunu açıkça ifade edip öğreten Pierre-Joseph’e danışalım da, erdemin öğütçüsü olup olmadığını soralım.

“Çağ çağ reformcu unvanını kendilerine mal eden mezhep şefleri ve öncüleri, kibirli kişiler, deha müsveddeleri, her zaman kendilerine namuslu, iffetli süsü verme peşindeler. Zavallı insanlığımızın zayıflıklarından ve tutkularından daha üstün görünen şeylerden ne kadar hoşlandığımızı biliyorlar. Oradaki sistemin ve hesabın, orda ne olup bittiğinin farkındayız, görüyoruz ama izi, gölgesi bile olmayan erdemi de.

“Meşru aşkların meleşinin her zaman, cinsel eğilimlerde kendini tutmanın en ateşli havarilerinin başucunda olup her zaman onları gözetleyip dikkat etmediğine onu inandırmak için Sainte-Pélagie ile

yapmış olduğunu bildiğimiz evliliğinin hangi koşullarda gerçekleştiğini Bay Proudhon'a hatırlatmak yeterli olsa gerek! Dar kafalı, yobaz yalancılar, gasp ettiğiniz Hristiyan ermişlerin başının üstünde bulunan tertemiz aylayı size bırakacağımıza inanıyor musunuz?”

Son bir fırça darbesi olarak rahip aracılığıyla evliliğimin kutsallaştırıldığını ve bu evlilikten doğan çocuklarımın vaftiz usullerine uygun bir şekilde vaftiz kurnasında vaftiz edildiğini belirtip ekliyorum.

Tamam, anladım da hangi yüce neden adına kime bu saldırı. Bununla birlikte inanmak istediğim şu ki; Bay de Mirecourt bu satırları yazdığı zaman Hristiyanlık uğruna çok çaba harcamıştır canım. Etrafa şüphe yayıp, bir tek bana saldırıp, sadece beni eleştirmediğini unutmuş ki, ün peşinden koşan bir kişiye dönüştü ve felsefesi, evli bir kadının saygınlığının önüne sevgilinin fedakârlığını koyma derecesine dek, gerçekten canım hiç de oraya kadar vardırmaı. Bir erkek çocuğun hayatında değeri en yüksek olan nedir? İşte işini orda bulmuş oldu ve bir kadına hakaret edip sövme saygısızlığına, alçaklığına ulaştı.

Sıra bana gelmişken söylediklerimin yeterli olduğu kanısındayım, bu utanç verici tartışma içinde asla yer almak istemezdim. Hapsedilmem 4 Haziran 1849 tarihinde oldu; ilk çıkışım aynı yılın 25 Aralığında oldu, *Halkın* meclisine katılmak içindi; ikinci çıkışım ondan sekiz gün sonra oldu, evliliğimi kutlayıp düğünümü yapmak içindi ve ilk çocuğum 18 Ekim 1850'de dünyaya geldi. 12. ilçe bölgesi belediyesinin sicil kayıtlarında bu doğrulanmaktadır.

Kilise ile ilgili kutsama duası ve vaftiz olayına gelince, ona hiç karşı olmadım, istemezlik yapmadım, 1848'den önce bütün vatandaşları harekete geçiren ve

din adamları sınıfınca benimsenen, gerekli olan hoşgörü ruhunun bu töreni bir filozof için olabilecek en anlamsız şey haline geldiği bir dönemde bile. 1848, 1849, 1850 ve 1851 tepki ve hareketinden sonra, beni kovup sürgüne yollayanlarla uzlaşıp anlaşmanın benim için doğru olmadığını anladım ve on yıl öncesinde ödevimi yerine getirip suçumu çekme konusunda alçakgönüllülüğümü takındım, dinle ilgili hiçbir şey yapmama konusunda karar verdim.

Evliliğim, Pek Saygıdeğer Piskopos, Hristiyanlık açısında kilisede akdedilmemesine rağmen ve kesinlikle belirtiyim ki, Hristiyanlık açısında kilisede akdedilmediği için hayatımın her türlü özeniş, heves, tutku ve de sıkıntı, rahatsızlık gerekçeleri bakımından en özgür, en düşünceli, en çıkar gözetmeyen, en yansız, en açık, en sıkıntısız hareketi oldu. Bir bakıma tasarlayıp düşündüğüm en saf en temiz hareketti. Bu nedenle en saygı değer, en övgüye layık olduğunu da söyleme cesaretini kendimde buluyorum. Hiciv bir bireyin çapkınlıklarını ihbar etsin, hem de hiçbir özrün olmayacağı özel hayata müdahale etsin; kutsallaşmış evliliğe vardırıncaya kadar dokunduğu andan itibaren en güçlü bir şekilde bastırma ve cezalandırma hakkı verir. Benimkinden başka bir onur, şeref söz konusu olduğu için ve ilkelerimin içinde bulunan büyük örneklerle rağmen bir duygu adamı düğün gününe el atıyor. Bu nedenle savunmamı yapmak zorundayım, halka duyduğum saygıdan bu açıklamaları yapmak zorunda kaldım.

II

Şimdi ikimize gelince Saygıdeğer Piskopos,

Benim biyografimle ilgili olduğu görülen en gözde görüşünüzü biliyorum, anlıyorum: İnanç bakımından boş, iyilikten, lütuftan uzak, alakasız, kirlilik çukuruna

dönüşmüş bir dinsiz kalbine sahip ve bu kirlilik, bu bozulmuşluk özellikle edepsizlikle kendini gösteriyor. Dinde kusurlu olanlar, Sara'nın ilk yedi kocasını boğup öldüren arzunun şeytanı Asmode'ye¹ teslim edilirler.

Cinsel arzu ve onun eserleri! Aynı zamanda kendilerini bekâr olmaya adanmış rahiplerinizin kendi ahiret mutlulukları, ibadetleri adına ve özgür düşünürlerin lekelenmesi için inceden inceye irdelemeyi sevdikleri bir konudur bu. O halde inceleyiniz, deşiniz, aziz bekâr edalarıyla, Hıristiyanlığın, bütün diğerlerinde olduğu gibi bu noktada ahlakın değerini düşürüp gerilemesine neden olduğu fark edilirse şunu söylemeye hakkım olacaktır: Suçlanmak istemiyorsanız suçlamayınız.

Evet, Saygıdeğer Din Adamı, eğilim açısından, mizaç uyumsuzluğu bakımından ve doğal olarak iffetliyim, rahatlıkla bunu söyleyebilirim; kadınlara duyduğum saygı nedeniyle özellikle böyleyim, onlara duyduğum saygı böyle olmamı gerektiriyor. İffetliliğin timsali bir kahraman gibi görülmeye özellikle hevesli olmadığım için, bendeki erdemin değerliliğini azaltması mümkün olan bütün nedenleri size tek tek söylemek isterim.

Bu her halükarda, her zaman mükemmel bir anlamda cinsel yönden kendimi tutmuş olduğumu söylemek anlamına gelmiyor. İffetlilik ve cinsel yönden kendini tutma; her zaman birbirlerine dayanmayan bu iki şey arasında büyük bir farkın olduğunu biliyorsunuz. Hatta şunu söyleme cesaretini kendimde buluyorum ki cinsel yönden kendini tutma, iffetli olmayan şeylerin erdemidir. Çünkü bir adam ne kadar iffetli, namuslu olursa cinsel yönden kendini tutma o kadar güç olur. Aşk duygusunun, cinsel arzuyu gerçekleştirme ihtiyacı o kadar

¹ İncil'de geçen birçok adı olan bir şeytan

az olur. Epicure,² bu veriden hareketle, şehvetin ve iffetin birbirlerinin benzeri olduğunu ileri sürme derecesine kadar gitmiştir.

Tabii ki! İşte bir özgür aşklar yüzyılında, doğal iffetliliğine rağmen, şüphesiz bir kereden çok daha fazla olarak, cinsel eğilimlerde kendini tutma erdemine karşı günah işlememe neden olup bunu başardıkları, tumturaklı güzel bir metin olmadı mı bu? Zaten böyle benzer bir mücadeleyi başka nerede gösterecektim? Maddeyi düzenleyip harekete geçiren ilkeler nerede? Örnekler nerede? Ya bütün ruhların içinde bir belirsizlik, bir kararsızlık olduğu zaman cinsel istekte kendini tutamayış, her yerde egemen olduğu zaman, kışladan başlayarak Hristiyanlığa, kiliseye kadar, bu alçaklığı canlandırmaya çalışmak adil midir, edebe uygun mudur? Bir yazarın az ya da çok gerçek olan bakireliği sosyal cumhuriyete neden bulaştırılır? Hristiyanlığın papaları, kardinalleri, kadın ve erkek keşişleri Kilise’de ne yaparlar? Düğünden önce karımı tanımış olmamdan bana sitem ve eleştiride bulunuyorsunuz: İsviçre ve diğer ülkelerde bu modadır. Tekrar ediyorum, bence, suç atmak, öç ve iftira içeriklidir; oysa prensiplerime karşı söylemediğim ama geleneklerime karşı söylediğim bu evrensel zina zamanında, diğerlerine olduğu gibi evlenmeden önce, *on üçüncüde*, 5. İlçede bulunmuş olduğumun gerçek olduğu ortaya çıktığında nasıl bir sonucuna varacaksınız o zaman? Evlilik için kilise onayı ve medeni hal belgesinden vazgeçmemin şeref konusu edildiğini, bu gibi şeyleri biliyorum; evlilik sözleşmesi, çıkar katılarak, değeri, şerefi lekelenmiş gibi aşkın yüceliğine zıt görünüyor ve evlilik açısından korkunç ol-

² Yunanlı bir filozof; ruhun aynı türden olmayan maddelerin bileşiminde oluştuğunu, tinsel, manevi, spiritüel bir bütünlük olmadığını söyler; duygu, duyum her bilginin kaynağıdır, der.

duğu hissini uyandırıyor. Görüş açısından, en azından medeni hal bakımından aynı fikirde değilim, ama kişilerin saygınlığı söz konusu olunca bundan hiçbir sonuç çıkarmıyorum. Bence o insanlar nezaketlerinin kendi aşırılığıyla yanılıyorlar: İşte her şey bu. Böylesine bağışlanmaya, papazlara ve piskoposlara ihtiyacınız olduğu bugün neden öyle davranmıyorsunuz? Sizin nikâhsız eşleriniz ve nikâhsız doğan çocuklarınız olup olmadığını araştırıp öğrenmeyecek miyim? Namuslu, dürüst insanlar arasında ancak bu, hak, ödev ve cinsiyetler meselesi üzerinde, hala toplumun içinde olduğu cahilliği suçlayan ve şeyleri derinliğine etkileyen bu sefilliklerle ilgili susulur. Kleopatra'ya kaba şakalarından dolayı sitem eden Marc-Antoine'ın meslektaşı Octave'a ne cevap verdiğini hatırlayınız: Benim nazarımda sen niçin değiştin, seni değiştiren şey neydi? Ben bir kraliçenin sevgilisi miyim? Ama o benim karımdır, daha dün değil bu, ama ta ki 9 yıldan beridir böyle. Ya sen, sadece Drusilla ile mi yaşıyorsun, onunla mı beraber-sin? Bahse girerim ki sen bu mektubu okuduğun sırada, Tertulla'ya ya da Terentilla'ya ya da Rufilla'ya ya da SalviaTitisenia'ya belki de hepsine birden galip geleceksin. Gerçekte senin aşklarının ne yeri ne de konusu bakımından bunların ne önemi var? İşte Saygıdeğer Din Adamı, işitilmek istenildiği gibi eğer böyle olduysam, sizler arasında en önemli birine neyi söyleme hakkına sahip olduğum şeyi, aynı şekilde size söylemekte hiçbir sakınca görmüyorum.

O halde meseleye çok dikkat edip önem veriniz: Tek amacım, sadece en çabuk bir şekilde, iyi niyet ve gönül hoşluğu ile benim cezamı uygulayıp yerine getirme kararına varmanızdır.

Oysaki hepsinin içine düşmemesine rağmen, içine düşen en ihtiyatlı insanların, genel olarak, başarısızlık-

ları ve yenilgileri içinde olmalarına rağmen içine düşebildikleri cinsel eğilimlerde kendini tutma felsefesine karşı bir tümevarım yapmayı kesin olarak istediğiniz için mesele bundan kaynaklanıyor. Meseleyi söyleyeyim mi? Dinsel ruhtan ya da felsefi ruhtan ileri gelen, birçok papazla birlikte onlarla ortak olan ve onların başına kakılan, onların yüzüne vurulan bu böylesine cinsel yönden kendini tutamamazlık bilgisinden kaynaklanıyor. O halde, sonuç olarak Hristiyanlık, evliliği, evlilik dışında da cinsel yönden kendini tutmayı vaaz edip öğütlemesine rağmen her sitemden, ayıplamadan uzak, korunmuş olsa keşke; keşke, resmi ve dini özdeyişler medeniyetin saygınlığına uygun karşılığı verseler. Acaba, ona yolu açmış olan paganizmle karşılaştırılmış olan Hristiyanlık, ilerledi ya da geride mi kaldı? Keşke aşk ilişkileri kuralına tamamen güven duyulabilse; ancak bu ahlak parçası içinde, paganizmin işaret edip gösterdiği, ama Hristiyanlığın anlamadığı, aile ve toplum bakımından sebep olduğu bozulma yüzünden, tersine kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olması nedeniyle inkâr ettiği birkaç gelişmeyi gerçekleştirmekten başka bir şey kalmıyor mu geriye?

Hristiyanlık her zaman pek çok şeyde olduğu gibi eğitim hakkında, aşk ve evlilik hakkında eşsiz bir ahlak anlayışına sahip olmakla övünmüştür. Çoğunluk, uygulamada en korkunç hayal kırıklıklarıyla, korkunç hesap hatalarıyla karşılaşmak pahasına da olsa, görmeden danışmadan buna inandı. Sözüm ona mükemmel bir yasanın etkisinde gelişmekte olan iffetsizliği görmekten şaşkın olan bana göre, yasanın kendisini ince elekten geçirir gibi sıkı bir incelemeden geçirmek isterdim. Hristiyanlığın, aşkları değiştirip iyileştirmek ve evliliği düzenlemek girişiminde bulunduğu zaman, ancak kurumun doğasını değiştirip saptırdığını, kalpleri yıkıp

üzüntüye sevk ettiğini ve şehvetperestliği tutuşturup alevlendirmeyi başardığını iddia ediyorum. Hristiyanlık aile konusu ve ilkesi hakkında hiçbir şey, evliliğe dayanan kutsallaştırma hakkında hiçbir şey bilmiyor; yaratıcılarının ona intikal ettirdiği, vasiyet ettiği şeyi aynı şekilde zapt etmedi, tutup saklamadı. Of işte böyle! Siz, uçkuruna hâkim olamamakla filozofları suçlayan siz ikiyezölü Hristiyanlar, inanınız ki Hristiyan ermişlerin başının üstünde şu gasp edilmiş aylayı, dokunmadan, el sürmeden, tertemiz lekesiz size bırakacağımıza inanıyor musunuz?

O halde bu bilimsel özellikteki dinsel tartışma böyle sürüp gidecek:

Aile ve cinsiyetlerin ilişkileri ve bağlantıları bağlamında Hristiyanlık medeniyetin hangi durumunda bulundu, medeniyetin neresinde?

Görevi ne olmalıydı ve buna bağılı olarak insanlığın ahlaki mirasına ne kattı?

Devrimde ne yapması gerekiyor?

Bugün bu meseleleri ele alıp girişmekte haklı olduğumuzu düşünüyorsak ve ne, kim olursa olsun inkâr etmiyor, meydan okuyorsak, pek az da olsa evlilik, Hristiyanlığın saflığı, temizliği, Hristiyanlığın gülleri³ ile ilgili olarak bu konuda, şu saatte artık ne olup bitecek bilmiyorum.

~

³ Bu motif Meryem Ana'yı da temsil etmekle beraber, din adamlarını ve çabalarını da kapsar.

BİRİNCİ BÖLÜM

Karmaşık Evlilik Problemi: Hazırlık Analizi

III

Evlilik sorunu oldukça geniş, anlaşılması, içinden çıkılması güç, karışık, oldukça nazik ve tehlikelidir; bu mesele, birçok saçma sapan, ipe sapa gelmez zırvalara, antlaşmalara, kitaplara, romanlara, şiirlere, adetlere ve yasalara çanak tuttu, en çok onları okuduktan sonra idrak edebildim. Anladım ki onları apaçık görmenin en iyi yolu önce kitapları kapatmakmış ve bir dizi soru bakımından özünü, tözünü özetlemekmiş. Böylece onlar hakkında bir yargıya varmak, tartışma ve müzakere-leri bir özekte toplamak kolaylaşacaktır.

1. Bütün yaşayan canlı ırklar gibi insan türü *nesil ve üreme* aracılığı ile kendini korur ve devamını sağlar.

Fizyoloji bu yasanın ilk nedenini, kuralını açıklamıştır. Vaki olduğu, ortaya çıktığı andan itibaren birey, yıpranmaya yaşlanmaya başlar; beslenme ve dinlenme onu tam anlamıyla onarmaya yetmez; Kendi hayatının doğal sonucu gereği yıpranıp bozulur ve bir süre sonra yerinin doldurulmasını ister. Yerinin doldurulması nesil ve üreme aracılığı ile meydana gelir: İşte böylece varoluşun ve varlıkların devinimi hakkında ilk adımımızın ne olacağını keşfedip görüyoruz.

Ama tamamen fizyolojik olan bu sebep tek başına mıydı? Üsteleyerek soruyorum ki en önemli şey bu mudur? Dirimsel, yaşamsal gelişimin, evrimin dışında, yaratılışın, yaratılmanın en üstün amacı olan toplum söz konusu. O halde nesil ve üreme aracılığıyla öznelerin yenilenmesi, gelişme ve özgürlük fikirlerimize karşı olan, öğrenen, ruhun ve aklın hâkimiyetini madde kavramının hâkimiyetine bağımlı hale getiren, ruhu ruhtan eden bu düzeni, mekanizma parçasının yazgısal ve ka-

çınılmaz gereklilikleri ile insanlığa zorla benimsetilmekte olan bir koşuldan başka bir şey olup olmadığını merak ediyorum.

Ya da toplumun üyeleri içinde bir hayvanın beslenme ile kendini yenilemesi gibi kendini öz gelişimi için sürekli genç kalmaya ihtiyacı olan toplum söz konusu iken ölüm böylece sosyal antlaşmadan kaynaklanan mekanizmanın parçasının, düzenin gerekliliğinden daha fazlası olup olmadığını soruyorum?

Ve böylece, bu evrenin kasırgası içindeki her şeyle ilgili amaç, araç ve ilke benzer özelliktedir. Mesele, hayat boyu başımızın üstünde dolanıp duran ölüm açısından, koşul ve durumlara göre ölüme sevinebilmek ya da ölüme üzülebilmekle alakalı olarak ve ölümlü tanıyan tek başına tüm varlıkların, insanın kendi mutluluğu için ölümün mantığının olup olmadığını sormada son bir analiz olarak dönüp durup yinelenen mi?

Eğer bu hipotez gerçek olarak addediliyorsa, akabinde evliliğin ne kadar önemli olduğu şöyle böyle görülecektir. Böylece, peşinen hayat ve ölümlü bağlantılı olan Kurum, oluşum tanımlanabilecek.

2. Tabiat insanı biseksüel yarattı, onlar, *erkek ve kadın olarak yaratıldılar*; yani şöyle ki, yaratıcı işleyişe göre, farklı cinsiyette iki kişinin bir araya gelip birleşmesi gerekir. Neden tabiat daha çok insanı erdişi olarak yarattı? Neden yaratıcı mekanizmanın *kadın ve erkek cinsiyeti* olarak birbirini tamamlayan iki bireyin arasında bu bölünmeyi yapar? Fizyolojinin topluma zorla benimsettiği bir gereklilik ya da toplumun fizyolojiye zorla kabul ettirdiği bir koşul mudur o halde bu? Daha de basit olarak söylersek: Mekanizmanın parçası içinde ve toplum içinde her halükarda cinsiyetlerin ayrımının mantığı var mı? Bu mantık nedir? Hayvan çeşitleri

içinde, aşağıda olan ast türler her iki cinsiyeti birleştirip bir araya getirirler; merdivenden yukarı çıktıkça, bölünme gittikçe şiddetlenir. Toplum içindeki kadının rolü ve evlilikle ilgili teori bize sadece medeniyetin bu yazgısı ya da tabiatın bu sonluluğu hakkında ne düşünmek zorunda olduğumuzu bize söyleyebilecektir.

3. Nesil ve üreme açısından cinsiyetlerin bir araya gelmesi, *aşk* denilen özle bir duygunun etkisi altında gerçekleşir. Cinsiyetlerin ayrı olduğu her türün içinde erkek ve kadın cinsiyeti bir araya gelmeye ve ölümlü orgazm içinde hayatlarını iletmeye iten, bu kuvvetli çekim gücüdür. Diğer bir deyişle, bu çok bildik, çok derin bir kelime: *Aşk ölümden daha güçlüdür*; bu aşktan zevk alan varlığın artık ölümden hiçbir şekilde korkusunun olmadığını, çünkü aşkın ölümün kendisi olduğunu, ölümün sevinç ve mutlulukla içi içe olduğunu, bir çeşit *ötenazi* olduğunu işaret eder.

İşte burada ölümün gizemi ortaya çıkıp kendini belli etmeye başlar.

Bu arada ölümü tatlılaştıran evliliğin saygınlığı kendini sezdirmeye başlar. Ama biz ahlaki düzen açısından ölümün nasıl olur da mutluluğun ve gelişmenin bir koşulu olduğunu bilmeyiz: Bu bağlantı bakımından bu konu hakkında söylediklerimiz, bir diğer inceleme içinde tamamlanmayı bekliyor...

Eskiler, hayatlarını yeniden meydana getirip çoğaltarak iki cinsiyetin karşı konulmaz sevgi eğiliminden hareketle, bu eğilimi aşka tahsis ederek ilk evlatlarını ve tanrıların en güçlüsünü yarattılar. Bu tabiatı devindirip canlandıran ve kaosu çözüp aydınlığa kavuşturan Aşk'tır... Kurtarıcı Hz. İsa, insanların selameti için hayatını feda ederek bir başka görüş açısı bakımından hala evrensel neslin ve üremenin, çoğalmanın sembolü-

dür; Dupuis⁴, *İnançların Kökeni* adlı eserinde, Hz. İsa'nın yaşam öyküsü içinde, Adonis'in bir teksirini, bir öykünmesini görmüştür.

O halde aşk, hayatın istihlakı ve en yüksek doruk noktasıdır, düzenlenip çeki düzen verilmiş varlığın en yüce davasıdır, olayıdır; bütün bu ifadelerden yola çıkarak onu şöyle tanımlayabiliriz: *Evliliğin can damarı, maddesidir*. Ama keşke nesil içindeki aşkın rolü çok daha gözle görülür olsa, öz ilkesi Yüce Adalet olan, toplumda hangi amaçla verildiği, yerinin ne olduğu görülmüyor. Hatta bu mesele ile ilgili olarak teorinin açıklanması gerekir.

Burada sadece sırf insani kategorilerin kategorisi içine girmek için hayvani niteliklerin, hayvanlığın genel olgularını bir yana bırakıyoruz.

IV

4. Az önce bahsetmekte olduğumuz aşk, mekanizmanın parçası içinde temellenmiştir.

Alt seviyede, ast türler içinde çiftlerin aşk dolu bütün ispat ve gösterimlerine rağmen, kalıtsal hayvanlığın kendi cinsiyetiyle herhangi aşırı bir gönül akması ile karışıp birleştiği görülmüyor. Aşk hayvanlarda *saf ve temizdir*, böylece şunu açıklayabilir, şunu söyleyebilirim ki; aşk fizyolojiktir, her türlü ahlaki, entelektüel duygudan ayrı, azadedir.

Hür ve zeki olan insanın yapısında, şeyler aynı şekilde olup bitmez. Özgürlük teorisi sayesinde insanın, haysiyetinin karşı olduğu, her türlü yazgıcılıktan, özellikle organik yazgıcılıktan kurtulma eğiliminde olduğunu biliyoruz ve bu eğilim insanın aklının gelişimiyle

⁴ Charles-François Dupuis, ilahiyat eğitimi almış, profesör, avukat ve yazar, 1742-1809.

orantılıdır. Ruhun tensel isteğe karşı duyduğu iğrenme burada, ikirciklik olmadan, anlaşılmas olmayan bir şekilde ve şimdiden daha hassas bir şekilde, öncelikle *edep* içinde, yani tensel isteğin kölesinin ruha acı verip çektiren utanç içinde kendini gösterir. Sonrasında da doyurulup tatmin edilmiş özgürlüğün ve sakınılıp kaçılan utancın sonucu, içli dışlı tam bir şehvetin, cinsel zevkin karıştığı irade yokluğu ya da *iffetlilik* içinde kendini gösterir.

O halde neslin ve üremenin amaçlarının tersi anlamında olan insana özgü saygınlığın ve özgürlüğünün gelişmesi açısından korkmanın yeridir. Zilyetliği insana, kendi iffetiyle birlikte en yüksek seviyede mutluluk vadeden, *Güzellik* yani İdeal olan her türlü devinimsel güç sayesinde insan aşkla kavuşturulmasaydı, tabiatının kendi mükemmelliğiyle insan, nesliyle ilgili titizliği ve sorumluluğu tamamen kaybetmişti.

Böylece idealizm, kadın ve erkeği üremeye, neslini devam ettirmeye teşvik etmek ve bu çiftin evrenin en mutlu âşıkları haline getirmek için, estetik seyir ve düşünceler sayesinde gittikçe coşup taşan duyuların dayanılmaz arzusuna kavuşur.

İdeal aracılığıyla insan aşktaki saygınlığını ve hissiyatını korur: Üstelik insan ahitini yapıp tamamladığı zaman, tensel isteğin hayvanlığını ve duyuların yazgıcılığını alt edip yener; aykırı davranmadan, karşı gelmeden nesil ve üremeye uğraşabilir ve evliliği kabul edebilir.

Ayrıca ideal sayesinde, cinsiyetlerin ayrımının ilk mantığı açığa çıkar, keşfedilir. İnsanın nesneleri idealle etmede sahip olduğu meleke kendi üzerinde etkisini göstermez; kendi kendisinin bir idolü, gözbebeği olamaz. Çünkü idealin etkisi insanlığın üreyip çoğalması

için, insan neslinin devamı için gerekliydi; iki kelime ile *erkek* yani *adam* ve *kadın*, iki cinsiyet gereklidir.

5. Burada başka bir güçlkle karşılaşyoruz.

Güzellik sayesinde ruhun tiksintilerinin, bıkkınlıklarının üstesinden gelirken, tensel arzununkilerden yüz kat daha fazla korkunç olan, idealizmin çekicilik ve ayartmalarına karşı karşıya bulunuyoruz. Türün korunması ve cinsiyetlerin mutluluğu ne yazık ki yeniden ve daha üzücü bir şekilde uzlaşıp bir araya gelecekler, eğer üçüncü bir unsur onlar müdahale etmezse. Bununla ilgili olarak yapılacak olan, bu inceleme ve akabindeki incelemenin devamının konusunu, özellikle rolünü tanımlamak olacak: Bu unsur *Yüce Adalettir*.

Günahın kökeni ve gelişim teorisi sayesinde, eğer ara vermeden, durmaksızın Hak'ın katılımıyla, katkısı aracılığı ile desteklenmezse, uyandırılmaz, temizlenmez, düzeltilmezse, idealin nasıl, toplum ve özgürlüğün yıkıntısı ve uçurumu içine sürüklenerek bozulma eğilimi gösterdiğini önceden görmüştük.

Felsefede ve fikirlerde olduğu gibi, güçte ve mülkiyette olduğu gibi aynı şekilde idealize edilmiş aşka bir denge yasası gerekli, bu denge yasası olmadan, aşk, yazgısal olarak, toplumsal hayatı devam ettirmek yerine, ahlaksızlık, sefihlik içinde yozlaşır, çığırından çıkar, medeniyeti kayboluşa sürükler.

Kadını ve erkeği *şehvetperestlikten* kurtarıp özgürlüğüne kavuşturan Yüce Adalet'in bu yeni uygulaması nasıl, ne şekilde olacak?

Oysaki bu sadece meselenin bir parçasıdır. Çünkü öncelikli olan her şey bakımından, nesil ve üreme, cinsiyetlerin ayrımı ve aşk, toplum içinde, toplumdan daha üstün, en üst bir amaca sahip olmak zorundalar; bu Yüce Adalet'tir. Açıktır ki Yüce Adalet ideale tepki olarak

sadece evliliğe el atıp müdahale etmez, üst mantık olarak evliliğin önceden düzenlenip tanzim edildiği ve önceden düşünülüp tahmin edildiği bir amaç olarak görülmek zorundadır. O halde mesele şu oluyor: Üretim, garanti ve Yüce Adalet'in gelişimi bakımından evlilikle ilgili kurum neye yarar, neye hizmet eder? Tek kelimeyle EVLİLİK nedir?

V

6. Yüce Adalet açısından aşka özgü bir değişikliğin az ya da çok belirsiz duygusu bütün insanların yapısında vardır. Çok sayıda gösterim ve belirtilere neden olan, aşkı ayrı tutmadan, istisna etmeden, tutku, içgüdü, meleke insan ruhunda yok. Evlilikle ilgili *gelenekler*, medeni durum, ikametgâh, baba gücü, otoritesi, kadınların hakkı, vasilik, rüşt olma, özgürleşme, boşanma, miras ve vasiyetle ilgili olarak hukukun, mevzuatın tümünü kapsar, kucaklar: Bu medeni hukukun en kayda değer, en hatırı sayılır parçasıdır. Oraya çok yakından bakacak olursak, incelersek, şunu düşünmekten de uzak duramayız; ortadan kaldırılıp yok edilen evlilik, gözle görülür biçimde yoğunluğunu ve şiddetini kaybeden vatan-
daşın ve inanın saygısı, yani sosyal sistem artık yoktur. Bu Eflatun'un vardığı sonuca benzedi, Yüce Adalet'in aşağıya indirgendiği yerde, disiplin ve polisle ilgili görev ve mesele yavaş yavaş sıfırlanır, anlamını yitirir, değersizleşir.

Ancak adı geçen evlilik ve *ail*e, böylece bize Yüce Adalet'in yuvası, toplumun kök saldıği yer gibi görünüyor. Ayrıca, şunu söylemeyi kendime vazife biliyorum, insan türünün *gerçek inancı*, *kutsal görevidir* bu.

Çok uzun süre, yüzyıllar boyunca ve çok şiddetli bir şekilde araştırılan din, ayrıca tam da insanlığın her yer-

de vazgeçip reddettiği zamanda evlilik içinde olurur:
Ne keşif ama!

Bu tahminin dayandığı gerekçeler şunlar:

7. Evliliğin törensel, gösterişli işlemleri ya da *düğünler* zevkli bir teşvik olarak ve eğlence olduğu açıkça belli bir amaç içinde bütün dünya tarafından kurumsallaşmıştır ama gerçek amacı çiftleri ölçüştürmektir. Hangi hukuki ve dini bir haysiyet duygusu, *insani bir hak ve yüce bir iletişim* ile ilgili olup gerçekleştiği hakkında bir fikrim yok. Ayrıca çiftlerin aileleri ve toplum tamamıyla bu harekete iştirak ederler;

8. *Evlenen kadına* sağlanmış geçici imtiyazlar ve sorumluluklar, bazen aşırı, ölçüsüz bir sertlikte olur, kadına zorla kabul ettirilirlir. Bu imtiyazlar ve sorumluluklar bakımından; bunların değişmez, sarsılmaz anlamı, resmi yöntemlerin keyfi yönetimi, tüm çeşitlilik ve farklılıklarına rağmen şudur; cinsiyeti ile ilgili astlığına karşın kadın toplumsal gövdenin bir parçası, bir üyesi olarak böylece ilan edilir;

9. Kişilerin evli kadın ve erkeklerin seçimi dâhilinde, ırkların ve koşulların, *kişilerin ayrımı* ve evli çiftlerin eğitimi;

10. Nihayetinde, gittikçe belirerek ortaya çıkan çözümlü bozulmaz *monogami* ilkesi, medeniyet geliştikçe, evliliğin kutsallaştırılmış bir şartı olarak ortaya konulur.

Oysa aksiyomlarımız⁵, hatalı olmadığı ve tanımlamalarımız yanlış olmadığı müddetçe, her şeyden önce kabul etmeli ki tüm kurumlar ve oluşumlar, ayinin ve bu törenlerin usulü gereğince alabildiğine sonsuz çeşitlilik ve değişiklik göstermektedir. Ayrıca bunlar, insan ve toplumun, sayesinde, Yüce Adalet karşısında aşkın

⁵ Herkes tarafından tartışmasız kabul edilmiş mutlak gerçekler.

ve üremenin gizli ilişkisini, kendiliğinden, içinden geldiği gibi müşahade etmeye eğilimli olduğu formlar, görünümüdür. Böylece filozofun işi teoriyi formülleştirerek ve ondaki gizli gerekçeleri sırayla ve ayrıntılarıyla ortaya çıkartıp sonuçlandırarak, bu gösterimlerin anlamını kavrayıp bulmaya indirgenmektedir.

Farklı halkların kadınlara yapmış olduğu, ev, aile ve düğünle ilgili törenleri geçiyorum. Bu saf ve derin bilgi araştırması, bu konuda genel fikri ortaya koyarken az önce söylediklerime hiçbir şey katmayacak.

Bozulmaz, çözülmez monogaminin ve cinsiyetlerin birlikteliği ve de evlilikle ilgili kişilerin ayrımı ile birlikte hepsinin en ciddi olanları olan son iki mesele hakkında geriye söylenecek sadece birkaç kelime kalıyor, o kadar.

VI

Eskiden, çok eski zamanlarda, evlilik ve aşkla ilgili olarak tarihi bir anımsama yaparsak, ilk bir eleme gerçekleştirilmişti:

Babanın kızıyla, oğulun annesiyle, erkek kardeşin kız kardeşiyle evliliği yasaktır; aşk bunu iğrendirir: Canavarca addedilir. Bunu kabul etmemenin nedeni nedir, bu reddin sebebi nedir?

Çok daha fazla ilerlemiş toplumlarda ayrım çok daha ileri gider: Bu tüm sınıfları, milletleri ve ırkları içine alır. Her yerde soylu birinin halktan birisiyle, özgür insanın köleyle evliliği yasaklanmıştı, dengi dengine olmayan evlilik, bir yüz karası, bir utançmışçasına dikkate alınıp değerlendirildi. Hz. Musa'nın yasası İsraililere Kenan'ın kınanıp reddedilmiş ırkları arasındaki kadınlarla evlenmelerini yasakladı. Hz. Musa'nın yasasından daha güçlü olarak renk ve kanın kibri, günümüzde, evlilik sayesinde beyazlar ve siyahlar arasında-

ki ırk karışmasını engeller. Ancak birçok nesil ilerledikçe, bu sayede beyazlaşmış melezler hakları olduğunu düşündükleri bu evlilikleri yapmaya cesaret ediyorlar. Şüphesiz ki, böyle bir ayıplama usulsüzdür ve haddini aşar; ama nedeni var, az çok anlaşılan, az ya da çok pek yerinde olarak uygulanan bir nedene dayanır: Peki nedir bu neden?

Denilir ki, akrabalık, yakınlık seviyeleri bakımından, toplumun, barışın ve türün korunması, aynı şekilde bununla alakalıdır; ailelerin melezleşmesi bir hijyen yasası olarak düzenin ilkesidir.

Halk ve sağlıkla ilgili bu yararlı müşahedeleri kabul ederim. Ama daha çok bilince bağlı bir şey olan, her şeyden önce edebin ensesti mahkûm ettiği, ilk, primitif toplumların hissiyatı ve duygusu içinde olanı gözlemleyeceğim: Araştırdığım bu nedeni, ahlaki olarak mı temellendireceğim ya da sadece içgüdünün özencini ve kararsızlığını görme gerekliliğini üzerine mi temellendireceğim diye kendime soruyorum.

Eskiden Mısır kralları, özel imtiyazları sayesinde kendi kız kardeşleriyle evlenebiliyorlardı. Bizim yüzyılımızda artık olmayan, krallığın lehine gerçekleştirilen aykırılık bir yana, genel olarak, erkek ve kız kardeşin evliliğinin hayırlı olmadığı ve doğru geleneklere ters olduğu kabul edildi. Bu sadece hayvanlara ve tanrılara özgüydü, din ve inanç her vakit insanlığın görev ve sorumluluklarını yoluna koymuştur. Daha da güçlü bir mantıkla, babanın kızıyla düşüp kalkması, oğlun annesiyle düşüp kalkması, iğrenç ve tiksinti verici olarak kabul edildi; orda bir kamu felaketinin meydana geldiğini görmekten uzak değildik. Yeniden, neden? Bu tiksintinin nedeni nedir?

Yakın akrabalık nedeniyle evliliğin yasaklanması, eskilerin fikrinde cinsel isteğin, *cinsel birleşme*, uygarlıktan önceki durumuyla alakasız bir şey olarak, ne cinayet ne de suç anlamına gelmediği müddetçe inanılmaz ve şaşırtıcı görünüyor. Onlar, köleler, savaş mahkûmları, barbarlar veya yabancılar dediğimiz bu toplumun dışında tüm hepsini, belirli bir toplumla alakalı olarak, uygarlıktan önceki durumuyla yaşayan canlılar olarak müşahade ettiler. Kamu bilincinin dışına, yasanın dışına atılmış olarak bu kategorilere göre, ne ensest, ne eş aldatıcılığı, ne şehvetperestlik, ne tecavüz, hiçbir yoktu; hoş olmayan, sevimsiz biraradalık böylece onların hakkı olduğunu söylemeye geliyor, onların lehine oluyor. Yasaklama yani suç, sadece birbirleri bakımından, yasal engellere saygı göstermeye benzeyen, özgür sınıftan kişilere özgü oluyordu.

O halde, söz konusu uygarlıktan önceki durumdan, medeni duruma geçerken, insanların pratik aklı, aşk açısından, hemen hemen etlerin farklılığının çeşitliliği ve değişkenliği görülen kişilere özgü bu ayrımlar, farklılıklar nasıl yaratıldı? Yasa koyucunun tanımına göre, uygarlıktan önceki durumun izin verdiği şey nasıl haksız ve suçlu oluyor?

Ön yargılı, batıl itikatlı medeni ahlakı incelemek amacıyla belli bir amaç gütmeyen bu savunma metni ele alındı; her özgürlüğü aşka bırakan, tabiatın zaman aşımına uğramaz hakları olduğu ileri sürüldü ve talep edildi: Edep, aile ve evliliğe karşı birikmiş bir yığın safsata topluluğu buradan hareket edip çıkıyorlar.

Ama bir yerlerde önyargı varsa tabiata özgü ileri sürülmüş durumun taraftarından çıkıyordur, medeniyet yönünden değil; buna inanıp güvenmek için en vasat bir bakış açısı, şöyle orta halli bir dikkat yeterli olur.

Emek, mülkiyet, para alışverişi, tüm toplumda olduğu gibi, gerçekten de aşktan kaynaklanır. İnsanlık, uygarlıktan önceki durumdan çıkarken, birçok insan kalabalığı hukuki düzene geçer ve şehirleşir. Bunu tam olarak ispatlayan şey; uygarlıktan önceki durum, insanlık için tabiata karşı bir durumdur: Jean-Jacques'ın bütün tımaraklı sözleri bu bakımdan saçmadır. Aynı şekilde insanlar uygarlıktan önceki hallerinden çıkarken ve toplumsal bir karaktere bürünürken, mülkiyet hırsızlıktan sıyrılır, trampa düzenlenir ve bir borsa oyunu olmaktan çıkar; emek, bölünme ve grup şeklinde organize olur. Mantıklı, faydalı, ahlaki temelleri olan, tamamen akla yatkın, makul olgular burada var olur, bunlara karşı gereksiz hiçbir ayrıntı üstün gelemmez.

Örneksene yaparak düşünce yürütürken aşkın kaynağını kendisinde bulmak zorunda olduğunu söylüyorum, uygarlıktan önceki durumda olanın aynısı, medeniyet haline geçildiğindeki duruma ait olamaz: Sonuç olarak, her iki durumda ayırt edici olan şeyin ne olduğunu, bu ayrımın nedenini soruyorum.

Zira evlilik, saygınlığını kaybetme zorunluluğundan bitaraftır, çünkü o tabiatın düzeltilmesidir, bütün medeni örneksemelere göre, meşruiyetini, sonuç olarak üstünlüğünü yaratan bu düzeltici niteliğidir. Emek ve mülkiyet gibi aşk, Yüce Adalet'e itaat etmek zorundadır: Şüphesiz bu zor mevzuatı, düzenlemeyi deneyen ilklerin fikir olarak neyi takip ettikleri ortada. Genel bir eğilimi reddetmeden önce, bilincin hiçbir şey olduğunu, Yüce Adalet'in hiçbir şey, şahsi saygınlığın hiçbir şey olduğunu ispatlamak gerekecek; her şeyi yöneten hukuk, aşkın içinde, nesil ve üremede hiçbir şey görmek zorunda olmadığını kanıtlamak gerek: Bu embriyonunun, tohumunun içinde toplumun olumsuzluğunu, aileyi ele geçiren şeydir.

Yüce Adalet keşke insanı, umut edip beklemek zorunda olduğumuz bizi şaşırtmaktan uzak, işlevinin hareketinin tüm gösterimleri içinde olduğu gibi, aşklarının içinde yakalayıp kavrasa; bize yasayı keşfetmek ve ona boyun eğmekten başka bir şey kalmıyor.

O halde ortaya konulmuş meseleyi yeniden ele alalım: Her şeyden önce bu kişilere özgü ayırım ne anlam geliyor; neyi işaret ediyor? Şöyle ki; önceden adaletin başlangıcında, birbirlerine karşı, fazlasıyla, oldukça sevgili ve aziz olmalarını sağlayan babadan kan bağı olduğunda özneler arasındaki evlilik, neden yasaklanır? Zoroastre'in⁶ müritlerinin kendileri dışında olanları, kız kardeşleri, kızları ve anneleri ile evlenmelerinden dolayı kınayıp eleştirdikleri ve yapmalarını istemedikleri şeydir.

VII

İşte burada daha az dikkate layık diyemeyeceğim şey söz konusu.

Karşılıklı himaye etme yasası ile bir araya gelen erkekler, ortak hukukun dışındaki mülkiyetler açısından olduğu gibi aralarına kadınları yerleştirme konusunda uyuşup anlaşsalar keşke. Keşke nikâhsız karılarıyla karşılıklı çekimserlikten hareketle medeni bir antlaşma yapsalar; hatta onlara ve çocuklarına ayrılık durumunda, bakım ve hizmetlerinin, iffetsizliğe sürükleyip harcadıkları gençliklerinin bir karşılığı olarak bir tazminat, nafaka verseler. Basit antlaşmalarla sınırlı kalması haricinde hiçbir şey görmüyorum: Hatta uzun süre birlikte kalmanın onlara uygun geldiği çiftlerin özgürlüğünü elinden alıp onları zincire bağlayan öngörülük, uyuşur-

⁶ İ.Ö. 11. ve 7. yüzyıllar arasında yaşamış bir peygamber.

luk anlaşması gibi; ancak burada evliliğin varlığı söz konusu değil.

Evlilikle ilgili bütün alışkanlık ve geleneklerin orda ortaya konulup çözümlendiği, çok daha başka türlü, çok daha ciddi bir anlaşmadan bahsetmek istiyorum, bu anlaşma üç terimden oluşuyor: *Bütünlük, dokunulmazlık, bozulmazlık*.

Gerçekte burada evlilik konusunu dışarıdan göreceğiz. Kendi medeniyetinden dolayı insanlığı, bu sert ve ciddi monogamiye iten nedir? Sürekli olarak, her tür boyunduruk altına girmeye son verdiğini, engellediğini düşündüğümüz özgürlük bunun üstüne nasıl gidiyor? Öyle genel olarak ve o kadar güçlü bir şekilde suçlu görülen bu eğilim, kesin olarak şeylerin ve kişilerin mantığına uygun mudur? Ünlü filozoflardan, örneğin Eflatun onu inkâr eder ve olumsuz tavrı tam da medeniyetin en zirvede olduğu döneme ulaşır, medeniyet adına barbarların batıl itikatlarını ve önyargılarını, kölelik kalıntılarını protesto ettikleri bir dönemdi bu. Günümüzde, imparatorların ve Eflatun'un döneminde olduğu gibi çokları, evliliğe karşı çıkar, onun yerine *birliktelik* sayesinde çocukları ve kadınları garanti altına alan, her zaman en büyük özgürlük olarak dile getirdikleri *özgür aşkı* koyarlar. Bu fikirlere karşı olarak ne düşünülebilir, ne söylenebilir? Evlilik bağı canının istediği zaman, çok sıkmak ya da çok gevşetmek midir, salmak mıdır? Antik zamandaki gibi yasa koyucuya mı bağlı, moderne çağın yasa koyucusuna mı bağlı? Olası bütün kısıtlama genişletip artırmalara elverişli, her an vazgeçilip cayılabilir bir sözleşmeyi, kendi evinde ya da kirada olarak erkek ve kadının, nihayetinde bir arada birlikte kalmasını engelleyen nedir, kimdir?

Evlilik birliğine, evliliğin dokunulmazlığına ve bozulmazlığına karşı koymalar, itirazlar her yerde sürüp gidiyor, devam ediyor. Bunlar, Saint-Simoncu ve Phalaristerienci⁷ gibi komünist sistemlerin başlıca gerekçeleri arasında yer bulurlar; az önce ile getirdiğim. Her yerde artıp çoğalan nikâhsız yaşam, öncede kamuoyunun uyguladığı tüm sıkıntı ve güçlüklerden kurtulmuş geçici aşk, ruhların içindeki bu konuda tamamen hâkim olan kararsızlığın kanıtıdır. Diğer yandan, evliliğin özü, konusu hakkında ilahiyatçıların şüphelerini de burada (İnceleme VIII, Bölüm II) söylemeden edemedim ve aktardım; medeni yasa, pek de az oynak, kararsız görünmüyor. Devrimin akabinde, *boşanma* yasaların içine girer, sonra oradan silinir: Bu bir hayır mıdır, yoksa bir şer midir? Evlilikle ilgili özel koşul ve maddelere gelince, Yasa, *ortaklık rejimi* ve *çeyiz rejimi* olarak iki sistem tanır: diyelim ki evlilik bir şeyse, evlilik konusuna en iyi ne ve ne şekilde cevap verilir? Cevap, lütfen cevap istiyorum.

Birbirlerine görünmez bağlarla bağlı olan bütün bu gizemlerin anahtarını bize bir kelime verecek sanırım. Ama bu kelime hiç de bizde mevcut değil; hiçbir insan ağzının hala onu bulup söyleyemediği, bilincin çok derin bir yerlerinde onu aramak lazım.

Benimle dağlara kaç, güzel Sulamite⁸. Bununla birlikte dinle beni, nişanlın hakkında onunla ilgili gördüğün hayalleri, nişanlının senin hakkında hayal ettiklerini sana söyleyeceğim; ne duyularını cezbedip uyaran

⁷ Ortak amaç ve aktivitelere sahip bir arada yaşayan kişiler topluluğu, toplumsal endüstrinin son etabına ulaşmak için Fourier tarafından düşünülmüş üretim birliği.

⁸ Din kitabı Kantiklerin Kantiki'nde geçen bir kişi, Yahudi dilinde şalom yani barış kelimesinden geliyor.

erdemsiz dost, ne gururunu okşayan kadın kılıklı kişinin asla emin olmadığı şeyleri sana söyleyeceğim.

~